

■ Ἐπὶ τῇ Μνήμῃ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου († 14ῃ Ἰουλίου)

Ἄ Ο Μῦθος περὶ ξένων ἐπιδράσεων σὲ ἔργα τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου*

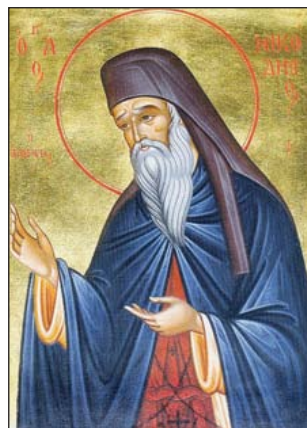
Ὁ λόγος γιὰ τὴν χρῆση *δυτικῶν πηγῶν* ἀπὸ τὸν Ἅγιο Νικόδημο, παλαιότερα τουλάχιστον, ἦταν εὐρύτατος. Συνεχίζεται δὲ καὶ σήμερα ἀπὸ ἐκείνους, πὺ δὲν παρακολουθοῦν τὴν πορεία τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ ἀγνοοῦν τὰ νεώτερα πορίσματά της. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐκεῖνοι, πὺ παρασύρονται ἀπὸ τὴν *γλῶσσα* τοῦ Ἁγίου καὶ καταλήγουν σὲ ἀνέριστα συμπεράσματα. Τὸ κρίσιμο ὅμως ἐρώτημα σ' αὐτὴ τὴν προβληματικὴ εἶναι, πῶς ὁ συγγραφέας τοῦ «**Συμβουλευτικοῦ Ἐγχειριδίου**», τῆς «**Νέας Κλίμακος**» καὶ ἐκδότης τῆς «**Φιλοκαλίας**» ἦταν δυνατὸν νὰ χρησιμοποιοῦ *δυτικὰ πρότυπα*.

Δυτικὲς ἐπιδράσεις στὸν Ἅγιο Νικόδημο δέχθηκε καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐγκυρότερους ἐρευνητὲς του, ὁ γερμανὸς ἱησουΐτης Gerhard Podskalky¹, ἀπὸ τὸν ὅποιο ἔχουν ἐπηρεασθεῖ καὶ Ἑλληνες συγγραφεῖς.

* * *

1. Γίνεται λόγος γιὰ ἔμμεσες ἐπιδράσεις στὸν Ἅγιο Νικόδημο, μὲ ἀναφορὰ στὰ ἔργα του «**Ἐξομολογητάριον**» (1794) καὶ «**Χρηστοθήθεια**» (1803)².

Στὴ διάρκεια τῆς δουλείας [Τουρκοκρατίας], κυκλοφοροῦσαν διάφορα «Ἐξομολογητάρια» (Ὁδηγὸς Ἐξομολόγου καὶ Ἐξομολογουμένου), Ἑλληνικὰ καὶ Ξένα³.

Στὰ δεύτερα ἀνήκαν καὶ τὰ μεταφρασμένα ἀπὸ τὰ ἰταλικά ἔργα τοῦ Paolo Segneri: «Ὁ Μετανοῶν διδασκόμενος»⁴ καὶ «Ὁ Πνευματικὸς διδασκόμενος»⁵, ποὺ θεωρήθηκαν ὡς πηγὴ τοῦ Νικοδήμου.

Ἄναδύεται ὁμως τὸ κρίσιμο ἐρώτημα: **Τὸ «Ἐξομολογητάριον»** συνετάχθη μετὰ τὴν ἐνασχόληση τοῦ Νικοδήμου μὲ τὰ συγγράμματα τοῦ Ἁγίου Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου⁶, ἄρα σὲ κλίμα καθαρὰ ἡσυχαστικό-φιλοκαλικό, στὸ ὁποῖο μόνιμα ἐκινεῖτο ὁ Ἅγιος. **Γιατί**, λοιπόν, νὰ καταφύγει σὲ παπικῆς προελεύσεως πηγές;

* * *

2. Γίνεται ὁμως λόγος καὶ γιὰ ἄμεσες ἐπιδράσεις, σχετικὰ μὲ τὰ ἔργα τοῦ Νικοδήμου «**Ἀόρατος Πόλεμος**» (1795)⁷ καὶ «**Γυμνάσματα Πνευματικά**» (1800)⁸, ποὺ θεωροῦνται ἀντιγραφή ὁμοτίτων δυτικῶν προτύπων.

Ἡ περὶ ἰταλικῶν προτύπων ἐκδοχὴ, τὰ ὁποῖα μάλιστα ἐπέλεξε ὁ ἴδιος ὁ Νικόδημος, ὀδήγησε σὲ τερατώδεις ὑποθέσεις στὸ παρελθόν.

Ἡ θέση ὁμως αὐτὴ ἔχει πιά ξεπεραστεῖ. Αὐτὸ δὲ ὀφείλεται στὴν ὀριακὴ παρέμβαση τοῦ ἔγκριτου ἱστορικοῦ-φιλολόγου κ. Ἐμμανουὴλ Φραγκίσκου⁹, ὁ ὁποῖος ἐξέτασε ἐκτενῶς τὸ πρόβλημα, καταλήγοντας στὸ συμπέρασμα, ὅτι

• «**ἡ** σχηματισμένη ὡς τώρα εἰκόνα γιὰ τὴν σχέση τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτη μὲ κείμενα τῶν Scupoli καὶ Pinamonti καὶ πέρα ἀπὸ αὐτό, γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ καθολικισμοῦ στὸ ἔργο του, ἔρχεται νὰ ἀλλάξει ριζικά. **Εἶναι** φανερό, ὅτι ἡ σχέση αὐτὴ ὑπῆρξε τελικὰ ἔμμεση»¹⁰.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπίθετο «ἔμμεση» ἔχει τὴν ἐξήγησή του.

Πρῶτο σημαντικό δεδομένο εἶναι, ὅτι ὁ Ἅγιος δὲν γνώριζε **ἰταλικά**. **Τὰ** δύο ἰταλικά ἔργα μεταφράστηκαν στὰ ἑλληνικά ἀπὸ τὸν «καγκελλάριο»-Γραμματέα τῆς Κοινότητος τῆς Πάτμου, Ἐμμανουὴλ ἢ Μανουὴλ Ρωμανίτη, κριτικῆς καταγωγῆς, ποὺ πέθανε μετὰ τὸ 1758 ἢ 1762.

Ὁ Ἅγιος Μακάριος (1741-1805), ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς Κολλυβαδικῆς Ὀμάδος καὶ «ἐργοδιώκτης» τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου, βρίσκοντας ἐνδιαφέροντα, ἀπὸ πλευρᾶς θεμάτων, τὰ ἔργα αὐτά, θεώρησε καλὸ νὰ δώσει ἀντίγραφα τῶν μεταφράσεων τοῦ Ρωμανίτη στὸν Νικόδημο, ὡς ταλαντοῦχο Θεολόγο τοῦ Κολλυβαδικοῦ Κινήματος¹¹, γιὰ νὰ ἐμπνευσθεῖ ἀνάλογες συγγραφές γιὰ τὸ Ὁρθόδοξο Πλήρωμα.

Ὁ Νικόδημος, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὶς μεταφράσεις τοῦ Ρωμανίτη, συνέγραψε τὰ ὁμότιπλα ἔργα του, **κατὰ πολὺ ἐκτενέστερα τῶν μεταφράσεων, καὶ τὸ σημαντικότερο, προσφέροντας στὴ θέση ἐκείνων ἔργα ὀρθόδοξα.** **Ὁ**τι προσλαμβάνει ἀπὸ τὸν Ρωμανίτη ὀρθοδοξοποιεῖται, φέροντας τὴν σφραγίδα τῆς πατερικότητας, διότι πάντα καταφεύγει σὲ πατερικὲς πηγές¹².

Τὸ «Ἐξομολογητάριον» λ.χ. στηρίζεται ἰδιαίτερα στοὺς 38 Κανόνες τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἁγίου Ἰωάννου Δ' τοῦ Νηστευτοῦ († 595)¹³ καὶ στὰ 17 Ἐπιτιμίαι του, πὺ ἐῖχαν σωθεῖ σὲ ἀγιορείτικα χειρόγραφα.

Τὸ πολυσχολιαζόμενο ὅμως σχολαστικὸ ὕφος τοῦ ἔργου τοῦ Νικοδήμου δὲν ὀφείλεται τόσο στὴ *δυτικὴ ἐπίδραση*, κάτι πὺ ἦταν σύμπτωμα γενικότερα τῆς ἐποχῆς, ὅσο στὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Νηστευτοῦ, πὺ ἐπηρέαζε τὴν ὀρθόδοξη ποιμαντικὴ πράξη, κυρίως δὲ στὴν διάρκεια τῆς δουλείας.

* * *

3. Ἄς ἔλθουμε ὅμως εἰδικότερα στὴν *γλῶσσα* τοῦ Νικοδήμου.

Ἐχουν διατυπωθεῖ δύο θέσεις, ἡ μία τοῦ π. Θεοκλήτου Διονυσιάτη¹⁴ καὶ ἡ ἄλλη τοῦ Καθηγητῆ Χρήστου Γιανναρά¹⁵, διαμετρικὰ ἀντίθετες μεταξύ τους.

Γιὰ τὸν ἀγιορεῖτη Μοναχό, ὁ Νικόδημος εἶναι «ἐξομολόγος, οὔτινος τὸ τάλαντον σπανιώτατον», «δεινὸς ἐρμηνευτῆς Ἐπιτιμιῶν τῶν ἱερῶν Κανόνων, πατρικώτατος κῆρυξ τῆς μετανοίας, γλυκὺς καὶ κατανυκτικὸς ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ περὶ μετανοίας, ἐξομολογήσεως καὶ συγγνώμης μυστηρίου»¹⁵.

Ὁ κ. Γιανναράς, ἀντίθετα, ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Ἅγιος συντελεῖ στὸ **«νὰ** διαρρηγνύει (πλῆθος ἀνθρώπων) τὴν σχέση του μὲ τὴν Ἐκκλησία, ὕστερα ἀπὸ μία καὶ μόνη ἔστω ἐμπειρία τραυματικῆς ἐξομολογήσεως μὲ τὶς προδιαγραφές τῆς δικανικῆς συναλλαγῆς. **Ὁ** Θεὸς τοῦ Αὐγουστίνου –συνεχίζει– τοῦ Ἀνσέλμου καὶ τοῦ Νικοδήμου, ὁ τρομοκράτης Θεὸς τῶν σαδιστικῶν ἀπαιτήσεων δικαιοσύνης δὲν ἐνδιαφέρει τὸν ἄνθρωπον»¹⁶.

Ἡ *γλῶσσα* τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου χαρακτηρίζεται *σχολαστικὴ* καὶ *εὐσεβιστικὴ*, κάτι πὺ σὲ μεγάλο βαθμὸ εἶναι αἰσθητό. **Ὁ** ἱστορικὸς ἀναχρονισμὸς ὅμως, ἡ ἀντιμετώπιση δηλαδὴ μὲ σημερινὰ κριτήρια θεμάτων τοῦ παρελθόντος, δὲν ὀδηγεῖ σὲ ὀρθὰ συμπεράσματα.

Τὰ ἔργα τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου εἶναι καὶ αὐτὰ *τέκνα τῆς ἐποχῆς*

τους, γλωσσικὰ καὶ ὑφολογικά. Δὲν παύουν ὁμως νὰ εἶναι πνευματικὰ καὶ ποιμαντικά.

Ὁ Ἅγιος καταφεύγει στὸν Ἰωάννη Νηστευτῆ, ποὺ ἔδωσε ἕνα νέο μέτρο στὴν διαδικασία τῆς Μετανοίας, συντομεύοντας τὴν διάρκεια τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τὸ Μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ τονίζοντας περισσότερο τὸν ἀσκητικὸ κανόνα.

Αὐτὸ προβάλλει καὶ ὁ Νικόδημος γιὰ νὰ βοηθήσει τοὺς πιστοὺς, ὥστε νὰ μὴ ἀπομακρυνθοῦν καὶ ἀποκοποῦν ἀπὸ τὸ Μυστήριο.

Ἄλλες οἱ προϋποθέσεις τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητας μὲ τὶς τάξεις τῶν «μετανοούντων» καὶ «προσκλαιόντων», καὶ ἄλλες ἐκεῖνες τῆς ἐποχῆς τοῦ Νικοδήμου.

Προσφέρει, συνεπῶς, τὴν ποιμαντικὴ τῆς Πατερικῆς Παράδοσης μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς του. Ἄλλωστε, ἀπευθύνεται στὸ εὐρὸ λαϊκὸ στρώμα, λαμβάνοντας ὑπόψει τὴν δεκτικότητά του.

Κάτι ἀναλογο γίνεται καὶ σήμερα. Ἡ ἀποκρουστικὴ γιὰ κάποιους «περιπτωσιολογία» τοῦ Νηστευτῆ καὶ τοῦ Νικοδήμου βοηθεῖ τὸν ἐλάχιστα κατηχημένο πιστὸ νὰ ἀντιληφθεῖ τὶς διαστάσεις καὶ τὴν δυναμικὴ τῆς ἀμαρτίας. Αὐτὸ τὸ ἀντιμετωπίζουμε ὡς Κληρικοὶ καὶ σήμερα.

Ἡ πνευματικὴ δὲ κατάσταση τότε τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἦταν πολὺ χαμηλὴ, ὅπως ἀναπτύσσει ὁ Ἅγιος στὴν «Χρηστοθήεια».

Δὲν χάνεται ὁμως ἡ πατερικὴ προοπτικὴ στὴν ποιμαντικὴ τοῦ Νικοδήμου.

Καὶ συγκεκριμένα: Ὁ ὅρος «ἱκανοποίηση» (Satisfactio τοῦ Ἀνσέλμου, † 1109)¹⁷ ἀπαντᾷ συχνὰ στὸν Νικόδημο καὶ γι' αὐτὸ παρασύρει σὲ ἀκρισίες.

Ἡ συστηματικὴ ὁμως μελέτη τῶν κειμένων του ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ ὅρος αὐτὸς δὲν σημαίνει τὴν «ἐκδικητικὴ διάθεση κάποιου ἄτεγκτου Θεοῦ», ἀλλὰ συνδέεται μὲ τὸν «Κανόνα» τοῦ μετανοούντος καὶ τὴν ἐκπλήρωσή του.

Ὁ ὅρος «ἱκανοποίηση» δὲν ἀναφέρεται σὲ κάποια «σαδιστικὴ αὐθεντία», ἀλλὰ δηλώνει τὴν «εὐαρέστηση» καὶ τὴν «χαρὰ» τοῦ Θεοῦ ὡς «ιατροῦ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν»¹⁸ γιὰ τὴν λήψη τῶν πνευματικῶν φαρμάκων ἀπὸ τὸν μετανοούντα. Τὴν ἀποδοχὴ, δηλαδή, καὶ ἐκτέλεση τῆς συνταγῆς τοῦ θεράποντος ἱατροῦ του, τοῦ Πνευματικοῦ, καὶ στὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ.

Ἡ δυτικὴ «Satisfactio» δηλώνει τὴν ἐκδικητικὴ καὶ τιμωρη-

τική στάση τοῦ Θεοῦ ἀπέναντι στὸν ἀμαρτωλὸ γιὰ τὴν τρωθεῖσα ἀξιοπρέπειά του.

Στὸν Νικόδημο, ἀντίθετα, εἶναι ἡ φανέρωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ εὐαρέστησής του γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ τέκνου του.

Ταυτίζεται, ἔτσι, μὲ τοὺς ὅρους *εὐαρεστεῖν* καὶ *εὐαρέστηση*, κατὰ τὸ Ἑβρ. 11, 5-6¹⁹: «χωρὶς τῆς πίστεως (τῆς πλήρους δηλαδὴ παραδόσεως τοῦ ἀνθρώπου στὸν Θεὸ) ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι» (Πρβλ. Ρωμ. 14, 18).

Ἡ «Ἰκανοποίηση» δὲ κατὰ τὸν Νικόδημο εἶναι διπλῆ, σωματικὴ καὶ πνευματικὴ. **Σ**ωματικὴ εἶναι ἡ νηστεία, οἱ γονυκλισίες, ἡ ἐλεημοσύνη. **Π**νευματικὴ δὲ ἡ «κατανυκτικὴ προσευχὴ» (ἡ «Εὐχή»).

Ἡ σχέση, λοιπόν, τοῦ Νικοδήμου μὲ τὴν *δοτικὴ δικανικὴ θεωρία* εἶναι μόνο λεκτικὴ καὶ αὐτὸ κατ' ἀνάγκη, διότι οἱ ὅροι αὐτοὶ εἶχαν εἰσέλθει στὸ λεξιλόγιο τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ εἶναι γεγονὸς ὅτι στὰ κείμενά του ἀπαντοῦν φράσεις, ὅπως «ἄπειρος ὕβρις», «ἄπειρος πληρωμὴ», «ὀργὴ τοῦ Θεοῦ». **Ἔ**χουν ὅμως ὀρθόδοξο νόημα. **Ἄ**ν ἀπομονωθοῦν, νοοῦνται *δικανικά*, ἀνατρέποντας τὴν λειτουργία τῆς θείας ἀγάπης, κατὰ τὰ Ἰω. 3,16 καὶ Ρωμ. 5,8, τὴν ὁποία ὅμως ὑπονοεῖ πάντοτε ὁ Νικόδημος.

Ὁ Θεὸς τοῦ Νικοδήμου δὲν εἶναι ἄτεγκτος κριτῆς, προβολὴ τῶν ἡγεμόνων τῆς φραγκικῆς φεουδαρχίας, ἀλλὰ Πατέρας πλήρης οἰκτιρμῶν καὶ φιλανθρωπίας.

Ὁ στόχος τοῦ Νικοδήμου εἶναι νὰ μισήσει ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ σιχαθεῖ τὴν ἀμαρτία, καὶ τὸ «μοτίβο» τῆς «προσβολῆς» τοῦ Θεοῦ εἶναι πολὺ βοηθητικὸ σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση.

Ἡ χρῆση, ἐξ ἄλλου, τῶν Κανόνων τοῦ Νηστευτοῦ στοχεύει στὸ νὰ βοηθηθεῖ ὁ πιστὸς νὰ συλλάβει τὴν ἔκταση καὶ πολυπλοκότητα τῆς ἀμαρτίας καὶ τὴν βαρύτητά της ὡς ψυχικῆς ἀσθενείας.

Ὁ Νηστευτῆς στὰ *ἐπιτίμια* του εἶναι ἐπιεικέστερος καὶ λέγει ὁ Νικόδημος: «**Σ**ὲ ἐκανόνισα κατὰ τὸν συγκαταβατικὸν Νηστευτὴν», συμπληρώνοντας ὅμως: «**Τ**ὸν ὁποῖον ἐδέχθη καὶ δέχεται ὅλη κοινῶς ἡ Ἐκκλησία τῶν Ὁρθοδόξων».

Τὰ *ἐπιτίμια* κατὰ τὸν Νικόδημο, εἶναι «φάρμακα» γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ πιστοῦ. **Κ**αί, ὅπως γράφει, οἱ Πνευματικοὶ εἶναι «οἱ ἱατροὶ ἐκεῖνοι καὶ πανδοχεῖς, τοὺς ὁποῖους ἐκατάστησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ Πανδοχεῖον τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ ἐπιμελῶνται τοὺς ἀσθενεῖς, ἦτοι τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐκείνους, ποὺ πληγώνονται ἀπὸ τοὺς νοητοὺς ληστάς, δαίμονας»²⁰.

Τὸ ἴδιο πνεῦμα διέπει καὶ τὴν χρῆση καὶ τῶν ἄλλων *σχολαστικῶν ὄρων*. Ὁ ὅρος «ἐξιλέωσις» σημαίνει, ὅτι καλεῖται ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ δεκτικὸς τοῦ θεοῦ ἐλέους καὶ ἔτσι δεκτὸς ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ τὸν πνευματικὸ του ἀγῶνα. Τὸ πρόβλημα, συνεπῶς, βρίσκεται στὸν ἄνθρωπο καὶ ὄχι στὸν Θεό²¹.

Ὁ Θεὸς τοῦ Νικοδήμου εἶναι πάντα ἴλεως, συγκαταβατικὸς καὶ σπλαγχνικὸς. Στὸν *δυτικὸ νομικισμό* ὁ ἁμαρτωλὸς στέκεται «μόνος καὶ ἔνοχος ἀπέναντι σὲ ἓναν ἀμείλικτο δικαιοκρίτη καὶ τιμωρὸ Θεό, ποὺ διψᾷ ἀκόρεστα ἰκανοποίηση, τῆς προσβεβλημένης ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἁμαρτία δικαιοσύνης του»²². Ὁ Θεὸς ἐκεῖ ἀπαιτεῖ «τὴν τιμωρία τοῦ ἁμαρτωλοῦ», κινούμενος ἀπὸ τὴ «σαδιστικὴ ἀμετρία τοῦ πληγωμένου ἐγωῖσμοῦ του»²³. Τὰ ἐπιτίμια, ἔτσι, εἶναι στὴν Δύση ποινές, τὸ λύτρο ποὺ «πρέπει νὰ πληρώσει ὁ ἁμαρτωλός»²⁴.

Οὐδεμία σχέση ἔχει μὲ αὐτὰ ἡ ποιμαντικὴ τοῦ Νικοδήμου. Ἡ *γλῶσσα* τοῦ «Ἐξομολογηταρίου» εἶναι ἡ συνήθης *γλῶσσα* τῆς ἐποχῆς, ἡ σημαντικὴ τῆς ὅμως εἶναι πατερικὴ.

Ὁ Νικόδημος, ὅπως πιστεύουμε, θέλει νὰ ἐντάξῃ στὸ ὀρθόδοξο πλαίσιο τὶς ἐπικρατοῦσες στὴν ἐποχὴ του ἀπόψεις, «συνδυάζοντας τὶς ὑπάρχουσες τάσεις»²⁵.

Μερικὰ παραδείγματα: Λέγει ὁ Νικόδημος, ὅτι ἡ ἁμαρτία «βεβηλώνει» τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ «ὑβρίζει» τὴν Χάρη Του.

Ἀναπαράγει ὁμως τὸ Ἑβρ. 10, 29: «Πόσω δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθῆσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἠγησάμενος καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας»;

Γράφοντας γιὰ τὴν ἁμαρτία, ὅτι συγχωρεῖται «μὲ τὴν ἄπειρον ἰκανοποίησιν» τῆς Θυσίας τοῦ Χριστοῦ, ἀποδίδει πιστὰ τὸ Τίτ. 3, 5: «Οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ἀ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας» (Πρβλ. Α΄ Ἰω. 1, 7).

Οἱ ὅροι ἐπίσης «τιμωρία», «ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ», «ὀργὴ τοῦ Θεοῦ», «ἔνοχος», εἶναι στὸν Νικόδημο ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ κάθε *δικανικὴ σημασία*. Τὸ ὑπόβαθρό του εἶναι πάντα ἀγιογραφικὸ καὶ πατερικὸ.

Παραπέμπει λ.χ. στὸν Ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης: «Ὡσπερ τὸν μισθὸν λήψεται, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος (πρβλ. Α΄ Κορ. 3, 3), κατὰ τὸν ἴδιον κόπον ἕκαστος, οὕτω πάντως καὶ τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τῶν κατὰ δύναμιν πόνων ὀλιγοῖα»²⁶.

Ἄλλα καὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος διδάσκει: «Τούτους καὶ ἡμεῖς μάθωμεν τῆς φιλανθρωπίας τοὺς νόμους... Καὶ γὰρ ἵππον, ἂν ἴδης κατὰ κρημνὸν φερόμενον, χαλινὸν ἐμβάλλεις, καὶ ἀναχαιτίζεις μετὰ σφοδρότητος, καὶ μαστίζεις πολλάκις, καίτοι γε τοῦτο κόλασις ἐστίν. Ἄλλ' ἡ κόλασις αὕτη σωτηρίας μήτηρ ἐστίν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀμαρτανόντων ποιήσον, δῆσον τὸν πλημμελήσαντα, ἕως ἂν ἐξιλεώσῃ τὸν Θεόν, μὴ ἀφῆς λελυμένον, ἵνα μὴ πλέον δεθῇ τῇ τοῦ Θεοῦ ὀργῇ... Μὴ ὠμότητος νόμιζε τὸ τοιοῦτο καὶ ἀπανθρωπίας, ἀλλὰ τῆς ἄκρας ἡμερότητος καὶ ἀρίστης ἰατρείας καὶ πολλῆς κηδεμονίας»²⁷.

Αὕτῃ εἶναι ἡ ποιμαντικὴ θεραπευτικὴ τῆς ἀθηντικῆς χριστιανικότητας, καὶ αὐτῆς τῆς Παράδοσης εἶναι φορέας καὶ ὁ Νικόδημος.

* * *

Δύο λόγια μόνο καὶ γιὰ τὴν «Χρηστοθήεια»²⁸.

Ἄντιμετωπίσθηκε ὅπως τὸ «Ἐξομολογητάριο», μὲ βάση τὰ ἰσχύοντα στὴν *σχολαστικὴ Δύση*. Καὶ στὴν περίπτωσιν αὕτῃ πάλι συγκρούονται οἱ Φιλοσοφοῦντες καὶ Μεταφυσικοὶ μὲ τοὺς ἐντεταγμένους στὴν Πατερικὴ Παράδοσιν τῆς ἄσκησης καὶ κάθαρσης.

Π.χ. ὁ Ἰησουΐτης Podskalsky²⁹ δείχνει τοῦλάχιστον ἐκπληξή, ὅταν λέγει ὁ Νικόδημος, ὅτι ὁ Χριστὸς «δὲν ἐγέλασε ποτέ»³⁰. Ὁ Νικόδημος ὅμως ἄλλα ἐννοεῖ. Ὁ Χριστὸς δὲν ἐκάγχασε, διακωμωδώντας τὸν συνάνθρωπο.

Γράφει ὁ Νικόδημος:

● «Ἐντραπήτε, ἀδελφοί, ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὸ παράδειγμα, ὅπου μᾶς ἀφῆκεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, διότι αὐτὸς εἰς ὄλην τὴν περίοδον τῆς ἐπὶ γῆς αὐτοῦ πολιτείας δὲν φαίνεται εἰς κανὲν μέρος τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων γεγραμμένον ὅτι ἐγέλασε».

Παραπέμπει ὅμως εἰς τὸν Μ. Βασίλειον:

● «Κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον λέγοντα καὶ ὁ Κύριος, τὰ μὲν ἀναγκαῖα (=ἀδιάβλητα) πάθη τῆς σαρκὸς ὑπομείνας φαίνεται..., γέλωτα δὲ μηδαμοῦ παραδεξάμενος, ὅσον ἐκ τῆς τῶν Εὐαγγελίων ἱστορίας»³¹.

Συνεχίζει δὲ ὁ Νικόδημος:

● «Τοὺς δὲ γελῶντας, ἐξ ἐναντίας, ἐταλάνισε καὶ ἐθρήνησεν εἰπών· οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενήθησθε καὶ κλαύσετε» (Λουκ. 6, 25). «Ὁ Χριστὸς, συμπληρώνει, μολοντί ἀναμάρτητος, ἐκλαυσε, ἐνῶ ἡμεῖς ποῦ εἴμαστε ἀμαρτωλοὶ γελᾶμε». «Εἰ δὲ Χριστὸς, συνεχίζει, δὲν ἐχοράτευεν, οὔτε ἐγέλασε ποτὲ εἰς ὄλην τοῦ τὴν ζωὴν, πῶς ἐσεῖς ἀσύνητοι δὲν ἐντρέπεσθε νὰ γελᾶτε καὶ νὰ χορατεύετε;».

Πάλιν ὁμως παραπέμπει στὸν Χρυσόστομο³². **Οἱ** γέλωτες ποὺ καυτηριάζει ὁ Νικόδημος πατερικά, εἶναι ἡ «**εὐτραπελία**», οἱ «**χοροτάδες**», κ.τ.λ.³³. **Εἶναι** οἱ γέλωτες, ποὺ προέρχονται ἀπὸ **μία μὴ καθαρμένη καρδιά**.

Προτρέπει ὁμως νὰ γελά ὁ χριστιανός, ἀλλὰ χωρὶς νὰ εὐτελίζει τὸν ἄλλο. **Γράφει**:

● **«Καὶ τοῦτο δὲ τὸ χαμόγελο νὰ τὸ κάμνετε, γιὰ νὰ δείξετε με αὐτὸ τὴν χαροποιὰν διάθεσιν τῆς καρδίας σας καὶ νὰ πληρώσετε τὸ γεγραμμένον ἐκεῖνο, ὅτι “καρδίας εὐφραινομένης πρόσωπον θάλλει”»** (Παρ. 15,14)³⁴.

Ὁ Νικόδημος θέλει νὰ δείξει, ὅτι ὅποιος δὲν συμπεριφέρεται φυσικὰ καὶ ἀβίαστα κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἔχει φθάσει ἀκόμη στὸ ἐν Χριστῷ ἦθος καὶ συνεπῶς καλεῖται νὰ συνειδητοποιήσει τὸ ἔλλειμμά του.

Ἡ πατερικότητα τοῦ Νικοδήμου φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι, καταγράφει καὶ τὴν πατερικὴ ἐρμηνεῖα τῶν ὄρων «**γέλως**» καὶ «**γελῶ**», ἐπικαλούμενος τὸν Μ. Βασίλειο:

● **«Τὰ ὀνόματα ταῦτα δηλοῦσιν ὄχι τὸν καγχασμὸν τοῦτον καὶ ἀπαίδευτον γέλωτα, ἀλλὰ τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς καὶ φαιδρὰν διάθεσιν»**³⁵.

* * *

Ὅλα αὐτὰ ὁμως ἀποκαλύπτουν τὸ πόσο **πρόχειρα** καὶ **ἐπιφανειακὰ** ἀντιμετωπίζεται ὁ Ἅγιος Νικόδημος, ὁ ὅποιος δὲν προσφέρει **ἠθικολογικὲς ἐντολές**, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ ὀδηγήσει στὸ ἐν Χριστῷ ἦθος, ποὺ εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ ἐνοικοῦντος στὸν ἀληθινὸ Χριστιανὸ Ἁγίου Πνεύματος (Γαλ. 5, 22).

+

*Τῷ δὲ ἐν Τριάδι Παναγίῳ Θεῷ,
τῷ ἐνδοξαζομένῳ ἐν τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ,
προσκύνησις καὶ εὐχαριστία,
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν!*

(*) Βλ. <http://www.parembasis.gr/index.php/el/menu-teyxos-266/5462-2018-266-12>.
Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ. ● Ἐπιμέλ. ἡμετ.

● Σημείωση: Οἱ ὑποσημειώσεις θὰ δημοσιευθοῦν στὰ Πρακτικά.